

ÑE'Ë JEPORU ÑEMOMBARETE TEKOMBO'ÉPE CATALÁN ÑE'Ë PORUHARAKUÉRA APYTÉPE. YVY GUIVO YVATE GOTYO HA YVATE GUIVO YVY GOTYO

Marc Guevara Claramunt

Universitat Autònoma de Barcelona, Tapicha Aty Ñe'ë rehehápe, España

Email: mguevaraclaramunt@gmail.com

ORCID: 0000-0002-6068-8690

Ojgueruka: 06/03/2023

Oñemoneĩ: 28/09/2023

DOI: <https://doi.org/10.47133/renepylen202105>

Ñemombykypyre

Ko jehaipýpe ojehechauka mba'éichapa omba'apokuaa ñe'ë jeporu ñemombarete rehe peteĩ temimoĩmby ojepysóva catalán ojeporuha javeve, pevahína Tapicha Aty Ñe'ë rehehápe (PlataformaporlaLengua). Umitembiapo ojekuaaukátava apytépe ojegueroike opaichagua jeporekapy, ñemongu'ë ha tembiapo oñemboguatáva, ha ojehechauka mba'éichapa ikatu tapicha joaju rembiapo reheae, Tapicha Aty Ñe'ë rehehápe, ipype ojejuhúva 26.000 tapicha, ojeykeko ñe'ë ñemombarete tekotevẽháicha, oñembohape rekávo ñe'ë jeporu, yvy guive yvatévo. Oiméramo oñemba'apo hekópe yvy guivo, tetãygua háicha ikatuete porãnte ojehecha yvate Estado remimoĩmby oñemongu'éramo ha ohape'apo ñe'ë jeporu, ohechauháicha ko kásope mba'éichapa umi temimoĩmby oñemongu'ë tekombo'ë guive.

Mba'e mba'e rehe oñeñe'ë: ñe'ë jeporumeme, catalán ñe'ë, Tapicha Aty Ñe'ë rehehápe, ñe'ë ñeisãmbyhy ha tapicha aty.

1. Ñe'ëñepyrũ

Ko jehaipýpe rohesa'ỹjóta Tapicha Aty Ñe'ë rehehápe rembiapo, jahechápa omombarete catalán ñe'ë jeporu, ojehechauka haña mba'éichapa temimoĩmby oñembohápova tetãyguakuéra apytépe ikatu oñemongu'ë ikatu hañaicha peteĩ ñe'ë ojeporumeme tetãyguakuéra apytépe. Péva niko ohechauka mba'etepahína ñe'ë jeporu ñemombarete, ojapyhy háicha catalán *sociolingüística* upe ojekuaáva *Language Planning* ramo, katu ohechakuaáva upe ñe'ë rape'apo oñemboguataha yvy guivo yvatévo.

Upéicha, pehẽngue 2-pe roikuaaukátava mba'etépa ha mba'épepa oñemopyenda ojepyhyháicha ñe'ë jeporu ñemombarete catalán *sociolingüística* guive ojehechaháicha, oñemoñepyrũva'ekue amo ary 60 rupi, tapicha katupyry Lluís V. Aracil ha Rafel Ninyoles reheae. Upéichante avei ko'ápe roikuave'ëta marandu ohechakuaáva mba'éichapa ojejuhuhína catalán ñe'ë umi tenda ojeporuhápe, ikatu hañaicha tapicha omoñe'ëva oikuaa ko avyru rekove umi tenda rupi.

Ñe'ẽ jeporu ñemombarete tekombo'épe catalán ñe'ẽ poruhakuéra apytépe. Yvy guivo yvate gotyo ha yvate guivo yvy gotyo

Ko jeporekapy rupive oñembohovakese umi marandu arandu ojehaíva ñe'ẽ jeporu rehegua tapicha oñe'ẽ'ypyva'ekue hese ohecha háicha Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe rembiapo rehe, ojehechauka haḡua techapyrã rupive mba'éichapa temimoĩmby oñembohapévo tetãyguakuéra apytépe ikatu oipytyvõ peteĩ ñe'ẽ ojeporúvo. Ko tapicha aty remimoĩmby ombojoajúva 26.000 tapicha rupi ha hekove pukúva mbohapyra arýma, oñemongu'ékuri ikatu haḡuáicha oñehenduka temimoĩmbykuérape ha ombohekoresãiva catalán ñe'ẽ heta hendápe.

Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe rembiapo ikatu oñembohenda mbohapy **hendáicha**. Peteĩ henda guivo, ohapykuerereka ha ombyaty marandu oipytyvõva **oñehesa'ỹjo** ha ojekuaávo mba'éichapa ojejuhuhína ñe'ẽ peteĩ jeporaha rendápe, ha ojehechakuáa **apañuã**, ha péicha ojekuaa haḡua mba'éichapa oñemba'apóta. Ambue henda guivo, umi marandu oñembyatyva'ekue ári, oñembohape *campana* hamba'e jahechápa ojeporohesape'a tetãyguakuérape oiporu rekávo upe ñe'ẽ tenda ha'ekuéra oñemongu'ehápe, tove tojeporu oñemoañetévo ichupekuéra derecho oikovévo iñe'ẽme, tekotevẽtereíva jahechápa ojehepuy ojehekáva. Ipahápe, mbohapyháicha, omongu'e hetaichagua tembiaporã, taha'e tuicha ha michíva ikatu haḡuáicha umi ñe'ẽ poruhápe ohendu, ohecha ha oñandu upe ñe'ẽ heta hendáicha.

Koichagua tembiapo, ko kásope oñe'ẽ'ẽvo Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe rembiapo rehe, oñemyaesakã ko jehaipýpe heta hendápe. Vore 3-pe ojejuhu mokõi techapyrã tekombo'e ñemboguatápe, ojehecha haḡua mba'éichapa ojeporuhína catalán mbo'ehao korapýpe pytu'u jave. Irundyhápe katu ojejuhu mbohapy

techapyrã, mokõi tembiapopýpe oñe'ẽ'ẽhápe ko temimoĩmby rembiapo rehe, umi *taller* mitã pyahukuéra ndive ojapóva ha tembiapopy oñemba'apohápe tuicha háicha upe ñe'ẽ rehe, ha avei techapyrã umi *campana* ojeporohesape'a haḡua ojejapóva. *Ani erehe ndejehe nandekatuiha, maymavéniko ñe'ẽ mayasãihára*. Péicha rohechauakase heta techapyrã rupive mba'éichapa ojeko'ipakuáa oñemba'apo peteĩ ñe'ẽ ojeporu katuívo, tetãyguá joaju oñembohapéva ha oñemongu'e meméva reheae.

2. Ñe'ẽ jeporu ñemombarete: marandu catalán ñe'ẽ jeporu rehegua

Cataluña-pe niko *sociolingüística* guive ojeporuvémi ñe'ẽapesã ñe'ẽ jeporu ñemombarete oñe'ẽ'ẽ haḡua opa mba'e ojejapóva oñembohape rekávo peteĩ ñe'ẽ jeporu, ha upéicha avei hetepy ñemopeteĩ. Ñe'ẽ jeporu rape'apo rehe oñe'ẽ'ẽvo, (*Language Planning*) oguerojera háicha Haugen (1983) térã Fishman (1991) ojehecha ouha yvate guivo año, he'iséva, opa mba'e oñembosako'íva tetã rekuáipe ha oñemboguatáva upe guive peteĩ tetã térã regiõme: yvate guivo yvy gotyo. Ñe'ẽ jeporu ñemombarete ojehechaháicha ko tetãme katu yvývo yvate gotyo, he'iséva, tetãyguakuéra oñembopokatu (ñe'ẽ poruhakuéra) ha ojopy tetã rekuáipe.

Ikatu niko oñembotove *democracia* rekópe oñemboguatáramo *política* oñemoheñoiha tapicha aty rembipota rupive, ha añetehápe upéicha, ñe'ẽmente jepe. Ñe'ẽ jeporu ñemombarete katu ohechauka hesakã porãveháicha ojereroikeha opavavépe, ipype oikepaha tapichakuéra ha aty rembiapokue ohóva yvy guivo yvatévo, ha upéi katu Estado remimoimbykuéra ñemongu'e, yvate guivo yvývo. (Marí, 2016: 222)

Ko'ã mba'e kuápe, temimoĩmby Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe-ichagua,

ombyatýva ko’agáite 26.000 tapicha rasa, ohekáva, peteĩ henda guivo, ohesape’á Cataluña-ygua maymávape tekotevêha oiporu catalán ñe’ẽ, jahechápa kóva hesãikatui, ha, ambue guivo, ojopy tetã rekuaiquerape omoañetévo ko ñe’ẽ poruhakuéra *derecho*. Ha péicha, temimoĩmby ombohapéva tetãyguakuéra apytépe ombohapéva ñe’ẽ jeporu ohechauka mba’éichapa ñe’ẽharakuéra omombarete ha ombohekoressãire iñe’ẽ.

Tapicha oñepyrũva’ekue *oguerojera ñe’ẽ jeporu ñemombarete hína ñe’ẽpykuaahára*

Luís Vicent Aracil (1965) omyesakãmiva péicha ku mokõi ñe’ẽ oikovéva oñondive oikóramo ñokarãime (mokõi ñe’ẽ oñorairõhápe peteĩ tenda rehe) ikatuha osoro omohendaguévo peteĩ ñe’ẽ ambuépe (ñe’ẽ imbaretevévape upe ikangyvéva), térã katu oñemombarete mokõivéva jeporu, he’iséva oñembohapévo ijeporu opa hendápe ha opa mba’erã upe ñe’ẽ oñembopoguy ha oñemomirĩva. Ambue haihára, umíva

apytépe Rafael Ninyoles, omoho’ove ko apytu’ũroky:

Oiporu ambue ñe’ẽ apesã, ñe’ẽ rape’apo (= *language planning*), katu ojehechakuaa “ñe’ẽ jeporu” ohovéma mombyry “ñe’ẽ rape’apógui, jepevéramo ñe’ẽ ojeporu hağua ojejerurememeha ñe’ẽ rape’apo pojoapýramo.

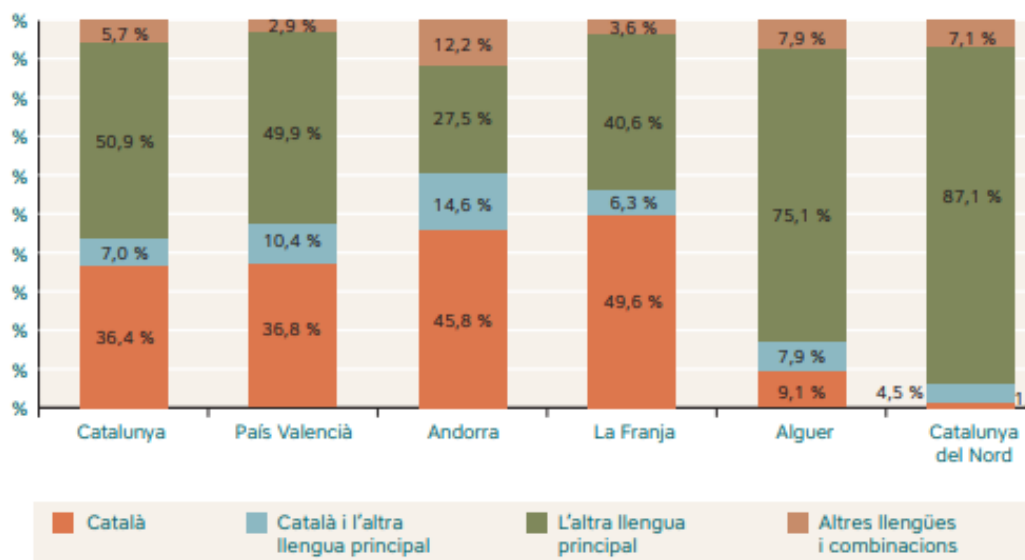
Katu, ko ro’évape oĩ mokõi mba’e tekotevêva ojehechakuaa. Peteĩ henda guivo, ñe’ẽ jeporu he’ise oñeguenohẽ mbojojaha, ojehai, oñemopeteĩha ñe’ẽ retepy. Ambue henda guivo, ko ñe’ẽ ojeporu oje’e hağua oñembojevývo ojepe’ava’ekue, ojehupijeyvo henda teépe peteĩ arandupy: ojehupi ambuekuéra arandupy ojejuhuhápe, peteĩchaite. (Ninyoles, 1982: 93).

Oñemyasãmba rire ko’ã mba’e, jahechami marandu catalán jeporu rehegua tekohapy ha’e ojejegueroyvuhápe. Napeteĩchai hetakuépe ha hekópe umi marandu, ha ojeko mba’e tendárepa oñeñe’ẽ, nda’opavave hendápei oñemarandumono’õ rupi. Tuichaháicha, ikatu jahecha ko’ã ta’ãnga:

Ta’ãnga 1

Tapicha aty ñe’ẽ oiporumeméva hekohápe rupive

fic 3.5. Població segons la llengua habitual per territoris

1: País Valencià: zona valencianoparlant.

Generalitat de Catalunya, 2019: 42

Ñe'ẽ jeporu ñemombarete tekombo'épe catalán ñe'ẽ poruharakuéra apytépe. Yvy guivo yvate gotyo ha yvate guivo yvy gotyo

Oikuaakáva ñe'ẽ jeporu ko'ẽreiregua niko hína ohechakáva upe ñe'ẽ jeporu hesakã háicha, jepevéramo mba'eporandu rupi sa'ive ohechauka jesarekógui upe ojuhúva, jahechataháicha ambue vorépe. Ojehechakuaa háicha ko ta'angápe, catalán ndojeporúi peteĩ hendáicha opaite hendápe. Peteĩ henda guivo, Franja ha Andorra-pe hetave ojejuhu tapicha oiporúva catalán castellano-gui hekovépe ko'ẽreire, jepevéramo léi ñembohekópe iñambue hikuái; Franja-pe catalán sa'i ojejkeko léi rupive ha ndojeporúi mbo'ehaoha rehe oñeporombo'e haña; Andorra-pe katu catalán añoñte *estado* ñe'ẽ tee.

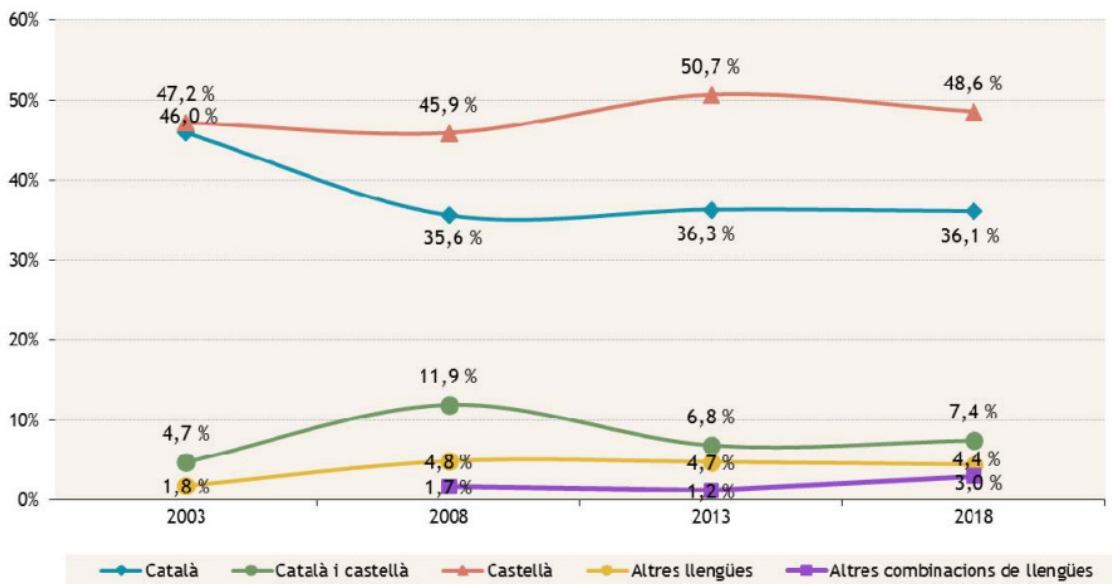
Situ oñemombytyhápe ñe'ẽ jeporu, catalán sa'imiveha oñemombare hína ojejuhúta Cataluña, Valencia Retã ha Islas Baleares-pe, —nosëiva pe ta'angápe katu ojeguerékóva avei upe tembiapópe (tojehecha 2019: 42)—; léi renondépe avei ko'ã tetãme peteícha,

umi *estatuto de autonomía* ojapyhy rehe ko ñe'ẽ añoñte upe tetã ñe'ẽ teetéramo. Peteĩ situ tuicha oikoéva ko'avagui ha ijetu'uvehápe oikove haña catalán ojejuhu Cataluña Norte ha Alguer-pe, ko ñe'ẽ oñemomiríhápe ha oikovehápe *estado* ñe'ẽ francés ha italiano ndive (ha po ñe'ẽ, avei oñemomiríva Alguer kásope). Marandu oñemono'õva ohechauka, añetehápe, catalán renonderã iñepytũha ko'ã mokõi tetãme.

Ambue mba'e ojererekova'erã tesa renondépe oñehesa'ỹjóvo catalán rekoveresãi hína mba'éichapa heta tapicha ndoiporuvéi oúvo ko ñe'ẽ. Tekotevẽne oje'e ndaiporiha tembiapokue **oñehesa'ỹjo** pypukuhápe ko situ sa'i rehe oñemboguata tembiapo oñemba'eporanduhápe ñe'ẽ ojeporúva rehe. Cataluña kásope, 2003-pe oñeñepyrũ *Encuesta de Usos Lingüísticos de la Población*, ha'e ojejujuhu ko'áva:

Ta'ãnga 2

Encuesta ñe'ẽ oiporúva tetãguakuéra rehegua

EULP 2018

Ojehechakuaa háicha ko ta'ängápe, ymave peteĩchahákuri hetakuépe mokõive ñe'ẽ tee jeporu, katu pa arýpe ojehechakuaa ojupiveha castellano jeporu ha catalán jeporu katu oguejyha pa ságui. Heta mba'ekuére ojehe ko'ã mba'e, katu tapichakuéra oikóva ko tendápe tuicha mba'e; añetehápe, ary 2000 guive hetaiterei tapicha ou opa henda guivo ko tetãme, ha upéva tuicha omoambue ñe'ẽ jeporu; un millón tapicha rupi oikepyahúva, ha ha'ete catalán ndojeporúí hague ñe'ẽ oporombojoajúva ha oporomoñuahẽ porãvaramo.

3. Catalán jeporu jeporohekombo'épe rehegua jeporekapy

Peteĩ tembiapo omboguata katuivéva Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe hína upe jeporekapy ñe'ẽ jeporu rehegua peteĩ tendápe, ojekuaaha rehe ikatu hañuaicha oñemba'apo ñe'ẽ jeporu rehe ojekuaa porãva'erã ojuhuvahína. Upéichante avei umi marandu oñemono'õva ojeporukuaa ojeporojopývo ha ojehesape'ávo tetãyguakuéra ha *estado* remimoĩmbýpe omba'apo hañua oñemohesãivo upe ñe'ẽ.

Upéicha, 2019-pe ojepyta oñoñe'ẽme oñemboguatávo *jeporekapy ñe'ẽ jeporu mbo'ehaokuéra korapýpe tavapyháre Cataluña-pe*, jahechápa oñeha'ã ñe'ẽ jeporu mbo'ehaoha rehe ha ojehecha ojoavypahína ijeporu mitãnguéra apytépe (6 ary guive 12 peve) ha mitãrusukuéra (13 ary guive 16 peve). Upe jeporekapy tuicha ombohapykuri umi tapicha aty *política*-pe omba'apóva ndohayhúva catalán, ha'ekuéra he'i ko temimoĩmby rehe oikoha oipyraguerea temimbo'ekuérape *política* rapykuéri, ojeporu rire upe aporeko *observación no participante* oñehenóiva ojehechakuaa hañua ñe'ẽ ojeporúva. Heta mba'e ohechauka rupi, oĩ temimoĩmby ojeruréva upéi Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe-pe peichagua tembiapo.

Mba'e tuichavéva ha tenondete ojeporova'ekue hína ko *Jeporekapy ñe'ẽ ojeporúva mbo'ehao estado pópe oiva korapýpe Valls-pe*.

3.1 Jeporekapy ñe'ẽ ojeporúva mbo'ehao tavapyhaguegua korapýpe Cataluña-pe

Ko jeporekapy oñemboguata popa mbo'ehópe, mokõipa po Mitã mbo'ehaópe ha mokõipa po Mitãrusu mbo'ehaópe, *Estado* mba'éva ha ha'e'ỹvape. Ojeporúvo umi tavapy 35.000 rasa tapicha oikohápe, ha hetakuépe ombyatýva 61% tapicha oikovéva Cataluña-pe. Umi táva iñasãi Cataluña tuichakue javeve, ha umíva hína Figueres, Vic, Lleida, Reus, Badalona... Upéicha rupi, noñemboguatái Barcelona-pe año, ojekuaáva sa'ivehápe imbarete catalán. Umi mbo'ehao ojeporavo hañua ojehecha mba'éichapa oñeñuahẽmba opa hendápe, ha upevarã ojeporu upe *Condición Lingüística Ambiental* (tojehecha Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe, 2019a: 14-22), oñemohendahápe mbohapy *categoría*: yvate (hetavehápe catalán oiporúva) mbyte (hetavehápe iñe'ẽmokõiva) ha karape (hetavehápe castellano oiporúva), ha oñemohenda umi marandu oñembyatyva'ekue tetãyguakuérarupí ñe'ẽ jeporu rehegua *censo* ñe'ẽ rehegua rupive.

Tapereko ojeporúva'ekue ko jeporekapyrã hína *observación no participante* ojeporúva kañyhápe. Ko temimoĩmby oiporavo peteĩ tapicha katupyry oho hañua umi popa mbo'eháope ojapóvo peteĩ *taller* ñembosarairã korapýpe peteĩ aravo papo temimbo'e ha peteĩ mbo'ehára ndive. Upe *taller*-pe noñemba'apói ñe'ẽ rehe, ha upe tapicha ohóva ojesarekóvo oikuaaka oñe'ẽha inglés añoite, ani hañua oporomomýi ojeporúvo kóva térã amo ñe'ẽ (jepevéramo oikuaa'imi gua'u catalán ha castellano). Ha péicha, kóva oñomongeta mbo'ehára

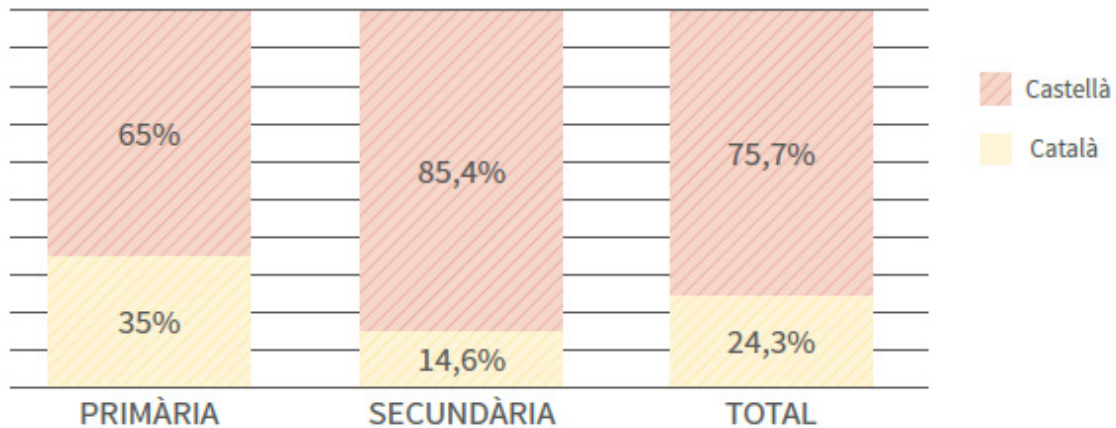
Ñe'ë jeporu ñemombarete tekombo'épe catalán ñe'ë poruhakuéra apytépe. Yvy guivo yvate gotyo ha yvate guivo yvy gotyo

ndive ha omyesakã ko tembiaporã, temimbo'ekuéra ombotyva peteĩ aravo'ípe. Upe tapicha oapunta opa mba'e ohecha ha oñandúva ñe'ë rehegua, taha'e umi osëva

temimbo'ekuéra oñe'ëvo oñondive ha avei mbo'ehára hendivakuéra. Marandu oñemono'õva'ekue ojehechakuaa ko ta'ängápe:

Ta'änga 3

Jeporekapy rupive oñemono'õva

Plataforma per la Llengua, 2019a: 27

Ko ta'ängápe ojehechakuaa mba'éichapa tuichaite ojoavy catalán jeporu Mitã mbo'ehaópe ha Mitãrusukuéra mbo'e renondépe, ha péva upe ojechakuaasévakuri ko jeporakapy rupive. Mitãnguéra apytépe ojehechakuaa 35% oiporua catalán, katu mitãrusukuéra apytépe oguejy 14,6%-pe, péva ohechauka umi mitãkuña'i rusu ha mitã'irukuéra apytépe ojehuha mba'e ndojehukatúiva, upépe oñeñepyrũ ojeporu'ive catalán.

Mbo'eharakuéra apytépe ojehechakuaa ha'ekuéra umi ombo'éva Mitã mbo'ehaópe oiporua 87,6% catalán ha Mitãrusukuéra mbo'ehaópe katu 72,2%. Upéicha rupi, jepevéramo ojehechakuaa oguejy'imiha ko ñe'ë jeporu ha ikatúva omyesakã mba'e rehepa oguejy mitãrusu'ikuéra apytépe, ndaikatúi oje'e oguejy hague rehe catalán jeporu mbo'eharakuéra apytépe ojehuhahína upe mba'e, mbo'eharakuéra apytépe ojeporuetemi

rehe upe ñe'ë (tojehecha Tapicha Aty Ñe'ë rehehápe, 2019a: 29).

Upéva ári, umi marandu catalán jeporu rehegua ojejapova'ekue mbo'ehaokuéra korapyépe ojeporu umi mbohapy CLA pojoapy, yvateve oñeñe'ë hague, ha ojehechanapeteĩchaha opavavesónape. Iporãne jaru mandu'ápe Mitãrusu mbo'ehaokuérape, CLA ijyvatevévape jepe, catalán jeporu imbaretetahápe jepe, castellano ojeporuvevoi ichugui: upépe 45,83% oiporu catalán, ha Mitã mbo'ehaópe katu 75%. CLA mbytepeguápe oñemombytéramo katu ojehuhu oguejyete hague; 36,2% Mitã mbo'ehaopeguágui, oguejy Mitãrusu mbo'ehaópe 11,77%, ha CLA ikarapévape katu Mitã mbo'ehaópe ojecha 6,88% ha Mitãrusu mbo'ehaópe 0% (tojecha Tapicha Aty Ñe'ë rehehápe, 2019a: 30-37).

Oñembyapu'ahávo, oje'ekuaa ko jeporekapy ohechauhaha ijetu'uha catalán jeporu mitã pyahukuéra

apytépe, ha'ekuéra oheja rehe ohóvo, ndojekuaái mba'érepa. Jeporekapy rupive ojehechakuaa ko'ã mba'e ojuhukuaaha heta mba'ekuére:

Rohechakuaa rire mbo'eharakuéra rembiapo tuichaiterei mba'eha katu ndohupypaiha, ropytá kuri ko'ã mba'e ojeuha, ojehechava'ekue ojejesarekóvo reheae, sa'i rupi oñeñangareko catalán ñe'ẽ rehe tapichakuérape arandupy háicha, hetaiterei tapicha ova rupi upépe ha, ko'ýte, catalán oñembotapykueha, ha upéicha rupi ojeporumemeveha castellano. Upéicha rupi, ndaha'éiramo jepe hembia porã tee, tekombo'e hína pojoapy ndekakuaáva ikatu haña oñemyatyrõ mba'ekuérape ojehe ko'ã mba'e. (Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe, 2019a: 45)

3.2 Jeporekapy ñe'ẽ jeporu rehegua mbo'ehaokuéra estado poguea korapýpe Valls-pe

Ko jeporekapy ojapoukákuri Valls Ayuntamiento Concejalía de Eudación y Política Lingüística upe 2020-pe, oñemoherakuã rire jeporekapy oñe'ẽ

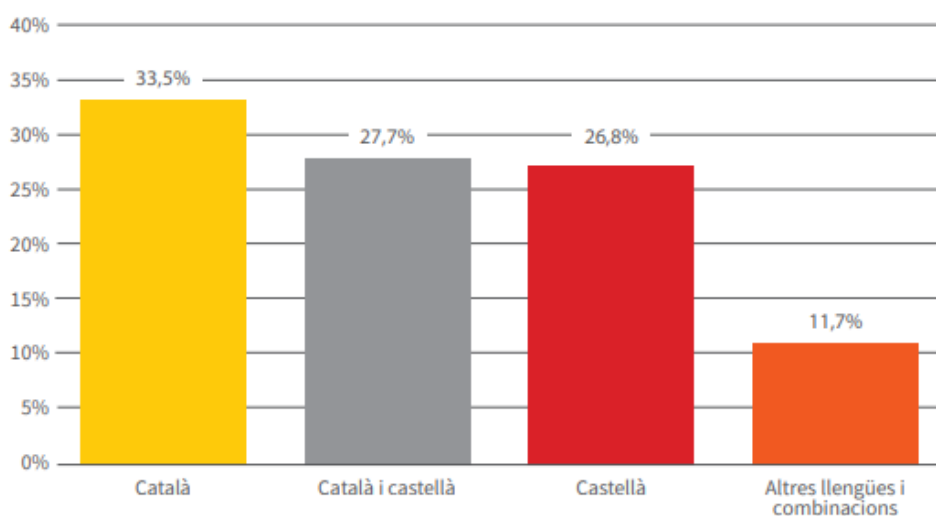
hague. Ko kásope, oñehesa'ýjo umi mbohapy mbo'ehao *estado* poguea ojejuhúva upe ayuntamiento-pe, táva oguerekóva 24.000 tapicha rupi, Alt Camp comarca tavusu. Ko sóna ha tavaite ojekuaa ipype ojeporuetemi rehe catalán, ohechauka háicha umi marandu oguenohéva *estado* (tojehecha Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe, 2021: 14-21). Katu umi marandu oñembyatyva'ekue ndaha'ei ouporãitéva catalán-pe, ojehechataháicha.

Upéramo ojeporúkuri mokõi aporeko oñemarandumono'õ haña. Peteĩ henda guivo, ojejapo *encuesta* temimbo'ekuéra ndive (2.000 rasa karia'y ha kuñataĩ) oñeporandu haña ichupekuéra iñe'ẽ ypy ha mba'e ñe'ẽpa oiporuve hekovépe ha avei oñeporandu rekávo mba'eichagua *audiovisual*-pa ohechave. Avei aporekóramo ojejesareko mbo'ehao korapýpe ha upépe ojeike ha oñeséhápe. *Encuesta* reheae oñembyatyva'ekue, jahechakuaa ko ta'ãngápe:

Ta'ãnga 4

Temimbo'e mbo'ehao estado opegua opytáva Valls-pe ñe'ẽ ypy

Gráfico 5. Lengua inicial dels alumnes dels instituts públics de Valls

Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe, 2021: 28

Ñe'ẽ jeporu ñemombarete tekombo'épe catalán ñe'ẽ poruhakuéra apytépe. Yvy guivo yvate gotyo ha yvate guivo yvy gotyo

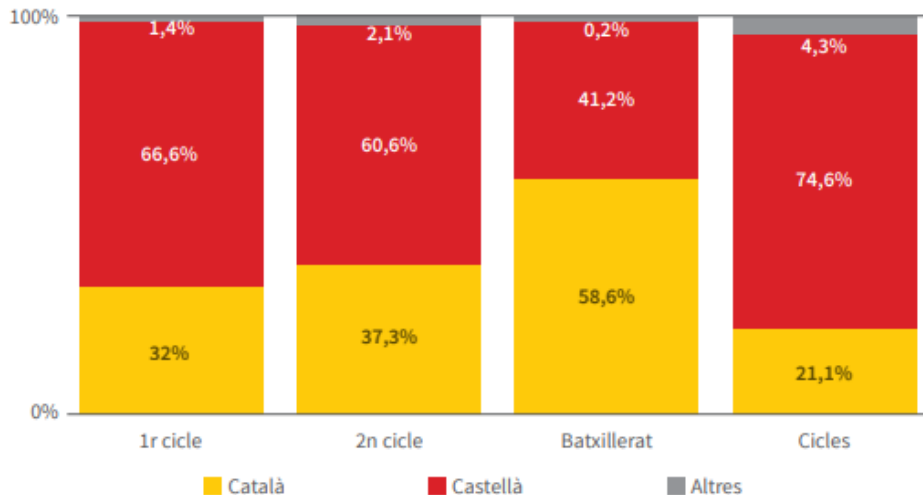
Ojehechakuaa háicha, hetave temimbo'e ojejuhu iñe'ẽ ypye catalán-va. Tekotevẽne ojehechakuaa hetaiterei temimbo'e he'iha hogapýpema oikuaa hague mokõi ñe'ẽ, mba'e ndojehu guasúiva ambuekuéra tendápe, ojejesarekóramo upe Encuesta de Usos Lingüísticos de la Población, 2018-pe guare, 2,8% añoñte oikuaa hague mokõi ñe'ẽ reheve okakuaa hague.

Oñemba'apótaramo umi marandu

Ta'ãnga 5

Ñe'ẽ oiporúva oñomongeta hañua, ciclo oñemoaranduhápe umi temimbo'e estado popeguáva Valls-pe

Gràfic 9. Llengua de les converses segons cicles educatius dels alumnes dels instituts públics de Valls²¹

Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe, 2021: 35

Mba'e tuichave ojehechakuaáva hína mba'éichapa ojoavy umi *Bachillerato* ha *ciclo*-pe oñemoarandúva; hesakã porã tape ojeporavópe ojeporombo'e hañua ombohapeha ñe'ẽ ojeporútava. Avei ojehechakuaa michĩmi iñambueha umi mbo'eystry peteĩha mokõiha *ciclo*, *secundaria*-pegua, ojehechahápe upépe catalán ojeporuha 35%, ha upéicha rupi, mbohapygui peteĩ rasami.

Mba'ekuérepa ojejuhu ko'ã mba'e, jahechámakuri tenondevévo, katu umi marandu oñeguenohëva mba'eporandu ojejapova'ekuégui

oñembytyva'ekue rehe, ojehechakuaa 39,4% oiporuha catalán ha castellano katu 59% (l'1,6% hembýva katu oiporu ambue ñe'ẽ). Jajejuhu, aipóramo, peteĩ situ ndojehukatúiva ambue jeporekapýpe guaréicha ndive, catalán mbovyve rehe ojeporu, jepevéramo hetave kóva iñe'ẽ ypyva. Upéva ári, ñanemondýi tuichaite ojoavýre ñe'ẽ jeporu umi *nivel*-pe mbo'ehaoha rehe.

ohechauka ojeporuháicha ijapytekuéra umi *audiovisual* oikuaaka pokãha ojejuereko tapicha herakuãguasu ha ojehechameméva oiporúva catalán. Oñemba'eporandu mávapepa ohechave hikuái umi *redes sociales* oñehenóivape, taha'e Instagram, TikTok ha Youtube-pe, ha ojejuhu oiporúva catalán ko'ã pojoapýpe ohupytyha 1,6% añoñte Youtube ha TikTok-pe, 2,9% Instagram-pe, ha upéi katu castellano ha inglés-pepaite (TikTok rehe oñeñe'ẽramo, 25,1% ojejapo inglés-pe). Avei oñemba'eporandu umi ta'ãngambyry

ojehecháva ha *audiovisual* ojejuhúva yvytu pepo rehe, ha avei marandu oñembyatýva ndouporãiete catalán-pe (tojehechami auidovisual jeporu Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe, 2021: 38-51).

4. Ñe'ẽ rape'apo rehegua tembipo rembiecharã

Ko pa'ũme ojehecháta umi tembiporã oñemboguatáva oñembohape rekávo ñe'ẽ jeporu opa hendápe. Romyesakãma haguéichama, ñe'ẽ jeporu ojehepe'apo marandu oñemono'õva ári, umi jeporekapy oñeñe'ẽma hagueichagua. Oñeñepyrũ mba'e ojehuva'hína ári, oñeha'ã ha oñeñepyrũhápe oñemba'apo oñemombarete ha'gua catalán jeporu, ha oñembosako'i tembiporã oñemboguata ha ojeha'ãva jepi, ojekuaa ha'gua ojechupytýva.

4.1 Ñe'ẽ jeporu ñemombarete tuichaháicha aponde'a

Kovahína Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe rembiaporã guasu, oñemboguata ñepyrũva'ekue 2016-pe Barcelona-pe, barrio Ciutat Meridiana-pe, tenda sa'ivehápe ojehepyme'ẽ mba'erepy ha sa'ivehápe avei ojeporu catalán. Ko tembipopyrupive, oñemboguataseheta tembipapo jahechápa oñeporomokyre'ỹ ojeporu ha'gua catalán umi tenda yma guivéma sa'ihápe ojeporu ko ñe'ẽ. Upe tembipopy oñemboja'o heta ñe'ẽ poru rendápe, jahechápa opáichavo ha opa hendáicha ndojeku'úi, taha'e ñemuhápe, ñehekombo'épe, umi temimoĩmby omba'apóva ojepyту'uháramo ojejapohápe heta mba'e, arandupy, tupãjerovia ha Estado remimoĩmbýpe. Opa mba'e oñemboguatáva oñemongu'e joajúpe tetãyguakuéra ndive, tembipapo joaju tuicha mba'etereíva ko ñemongu'e guasúpe gúarã.

2017-pe oñemoñepyrũ peteĩ

Tembipopy *distrito* 6° de Sabadell-pe, ojegueroike haguéipe irundy *barrio* (Campoamor, la Creu de Barberà, Espronceda ja les Termes), sa'i ojeporuhápe catalán ha heta tapicha ova haguépe ambue henda guivo. Upe kásope oñembosako'i marandu o (Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe, 2019b) oñehesa'ỹjo ha'gua mba'éichapa ojejuhu upépe ko ñe'ẽ ha ojehecha mba'e sóna ha mavaite tapicha aty ndivepa oñemba'apóta. Upevarã, oñehesa'ỹjo mávapa umi tapicha ovava'ekue upépe ha mba'e tetãguipa ouve hikuái, mba'épa oñemoarandu, mba'éichapa ojejuhu *renta*-pe, ha mba'e ñe'ẽpa oiporukuaa, ojekuaauka haguéicha *censo* ñe'ẽ reheguápe. Avei ojerereko tesa renondépe upe *barrio* rekoasa, ojehechauka ha'gua umivaha sóna oñemoheñoiva'ekue mboriahu kuápe, yma Franco dictadura aja, heta tapicha ambue tetãygua oike haguépe, ha'e ko'áña meve hekoasakue ohupi gueteriha ijatí'y ári. Ambue henda guivo, oñembosako'i marandu mba'éichapa ojejuhuhína catalán oñemba'évende ha ojejoguahápe, ojejesareko umi jehaipy ojehechaukáva omba'ejoguavakuérape, mba'éichapa ojeporu oñeñe'ẽvo ha avei *comercio* oĩvéva ñanduti rogue, posa rasami umíva (Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe, 2020) ojeporavo ha'gua mba'e *barrio*-pepa tekotevéve oñemba'apo.

Umi mbohapy tembipopy ryepýpe oñemboguata heta tembiporã ha ojeike heta tapiha aty, vy'aha, *jornada* ha ambuevépe, ha oñeime opaite umi pa'ũ ojojuhuhápe tapichakuéra umi tendápe, ha upéicha rupi Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe oike ha oikove umi tendaygua rekópe, ha herekuãguasú ñe'ẽ ñemysáime. Oñembosako'i aty oñeñomongeta ha'gua térã aty ojeykeko rekávo mitã pyahukuéra ha kakuaávape, ha ijapytepekuéra *taller* tapicha

pyahukuérape ñuarã (tojehecha vore oúva), *concierto*, ha avei oñeime umi tapicha ityarövémbava ndive hamba'e.¹

4.2 Mitãpyahukuérape ñuarã taller

Ko tembiaporã oñembosako'i *Actuación Lingüística Integral* aponde'a kuápe, oñemyesakãmava'ekue, ha pojoapýramo, ikatu hañuaicha oñemombarete catalán jeporu mitãpyahukuéra apytépe, upe pehẽ 3-pe jahechamava'ekue oike tesaparápe. Ko temimoĩmby omyasãi umi *taller*-pe ojeporuva'ekue *ficha* iñanduti roguépe, ha avei *vídeo* oñemoherakuãhápe ko'ã tembiapo. Heta mba'e rehe ha hendáicha oñemba'apo, katu jehupytyrã peteĩnte "oñembohape ojeporúvo catalán purahéipe ha avei pojoapy pyahukuérape". Upéicha, jajuhukuaa *rap*, *mems* ñemoheñoi (ta'ãnga pukarã oñembosyrýva *red social* rupive) ñe'ëporãhaipyre ha *rumba*, ñoha'ãnga, ñe'ë heta, ñe'ëasa, *redes sociales*, puhoe hamba'e...

Umi taller oñembopukújepi mokõi aravo rupi, ha ikatu oñemboguata tembiapo mbo'ehaopegua javeve, ága katu oĩramo mbo'ehao omboguataséva umíva, ikatu oñemohenda ha'ekuéra oipotaháicha térã katu oñekytĩ'ỹre, oñembopypuku haña tembiapo. Iporãne avei oje'e ko'ã *taller* ojejapokuaaha avei mitãrusukuéra apytépe ha'ekuéra opytu'uhávo. *Taller* hetave tapicha oko'ihápe ha hetave mba'e oñeguenohéhápe hína upe *rap* rehegua, ikatuhápe ojejapo purahéi *rap* rupive ha ojegrava *videoclip*, peteĩ jeguapýpe. Techapyrãramo, ojejapo peteĩ *videoclip* barrio de la Mina-pe, Sant Adrià de Besòs, oñemoñepyrũ mboyve pe *Plan de Acción Besòs* rehegua (tojehecha 4.1), ha oñepytyvõ umi mbohapy *asociación* omba'apóva

mitãrusukuéra ha mbo'ehao upe tendapegua ndive. Heta mba'e porã oñeguenohẽ ha umi tapicha upe *barriopegua* ohecharamoiterei².

Upe taller ñe'ëheta rehegua rehe oje'ekuaa umi mbo'ehao oñemba'apo haguépe oñekuave'ë tembiaporã ñehekombo'e rehegua ombosako'ipyre peteĩ tapicha aty ohaperekáva ñe'ëheta, Universidad de Barcelona-pe, GLiDi, oñehenóiva *Ñe'ë po peteĩ*, pokõi mbo'epýpe oipysóva tapichakuéra resa renondépe mba'éichapa heta oñe'ë ijayvujoa ko yvy ape ári, tembiaporã ha tembiapo oporohesape'áva tekotevẽha oñeñangareko ñe'ënguéra rehe, hesãkatuívohikuái. Upe *taller* jepivéramo omboguata heta tapicha iñe'ëmbuéva, katu oiporu'ỹva ñe'ënguéra oúva latíngui achegety (árabe, amazig, ruso ha panjabio India pegua) avei oñe'ëkuaáva catalán, jahechápa mitãrusukuéra ohechakuaa mba'éichapa catalán oiporu opaite tapicha, hi'aguíva ichuguikuéra, ha upéichante avei ojeporúva umi ñe'ë Cataluña retãme ojeporúva ndive.

Tekotevẽne oje'e umi taller avei *redes sociales* rehegua tuicha mba'etereihá oñembohetave potávo *audiovisual* catalán-pegua mitãpyahukuérape ñuarã, ko'áva ipokã rehe, oje'éma haguéicha upe vore 3.2-pe. Ko'ã *taller* omboguata tapicha oguerojeráva marandu umi pojoapýe, ijapytepekuéra Sir Joan, Juliana Canet, Berti_iau, Marc Lesan, Cabra Fotuda térã Gal·la Martí. Umi mbo'ehao avei ikatu omba'ejerure ko temimoĩmbýpe ha oñemoĩ oñoñe'ëme mávapa ohokuaa omba'apo hendivekuéva, péva ojeko mba'etépa oipota hikuái. Umi *taller* reheae oñembohape jahechápa tapichakuéra omoheñoiva marandu ojoaju mitãkuimba'e ha mitãkuñanguéra

1 Ikatu ojejuhu marandu umi tembiapokue umi Plan de Actuación ñanduti roguépe: <https://www.plataforma-llengua.cat/actuaciolingüisticaintegral/>

2 Rojehecha marandu ha videoclip ko'ápe: <https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/noticies/4711/fills-de-la-mina-el-videoclip-de-rap-i-rumba-en-catala-fet-pels-joves-de-la-mina>

ndive, tove ko'áva tohayhu umi oñemyasãiva ha péichape ko'ã tembiapo reheae heta hetave mitã pyahu tohendu ichupekuéra. Péicha oñemba'apo reheae, umi marandu oñemoheñóiva heta hetave tapicha ohendu ha umi temimbo'e nohendúiva ko'ãichagua marandu katu toike tohapykuerereka.

Oñemohu'ã rekávo, iporãne oje'ejeýramo umi taller oñemyasãiha ñavõ ary heta pojoapy rupive, ojejohuha ko temimoĩmby ñanduti rogue ha avei heta tape rupive Cataluña Generalitat Departamento de Educación rupive. Péicha oñemba'apo reheae marandu umi taller rehegua oğuahẽ mbo'ehakuérape, *Subdirección general de Lenguas del Departamento de Educación* ñehekombó'e rehegua pojoapy renda, ha umi *Plan Educativo de Entorno* rupive, hamba'e. Ha péicha, ko'ã tembiapógui oiko pojoapy ndekakuaáva oñemoherakuã hağua catalán ñembosarái rupive umi temimbo'e imboriahuvéva apytépe ha umi *centro* katu oiporu hağua mbo'ehakotýpe mba'epyahu ojehecharamóvaramo oñembo'évo mitãrusukuérape.

4.3 Ñemongu'e guasu "Anína reñemboykese. Maymave niko ñe'ẽ myasãihára"

Romyesakãma haguéicha tenondeve, Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe rembiapo peteĩva hína umi ñemongu'e guasu jeporohesape'arã, jahechápa oñembohape ñe'ẽ jeporu peteĩ ñe'ẽporuha rendápe. Ñemongu'e guasu "Ani reñemboykese. Maymave niko ñe'ẽ myasãihára" oñemboguata ojejuhuva'ekue reheae upe Estudio Sociolingüístico mbo'ehaokuéra korapýpe, tavusuháre Cataluña-pe, oñemyesakãva'ekue upe vore 3.1-pe. Jahecháma haguéicha, catalán sa'i ojeporu karia'y ha kuñatañguéra apytépe, ha upéva ikatuete porãnte ojehu mbo'eharakuéra ndoiporúi rehe hekópe

ko ayvu umi mbo'ehaoha rehe. Katu, ñahakã'íóma haguéicha, mbo'ehára rembiapo ndohupytypái; opa aravo ohasáva mbo'ehaópe temimbo'e tuicha mba'e, ha upévare, opaite mbo'ehára oñemongu'éva mitãnguéra yke rehe mbo'ehaoha rehe ojesape'ava'erã tekotevéha ojeporu catalán, tove tohecha porã ha toguerohory upe ayvu.

Aipóramo, ko ñemongu'e guasu ndojepokuáiri mbo'eharakuérape año, ohupytyve hetaiterei tapichápe ambue tendápe. Hetakuépe oñemboguata po ñe'ẽporu rendápe: tekombó'e, ogapy, pytu'u renda, deporte ha *estado* rembiapópe. Opa hendápe ġuarã ojeguereko kuartia ojejepý'amongeta, oñemoñe'ẽ ha pojoapy jahechápa oñemombarete catalán jeporu ha oñemombarete, ikatuhápe maymave oike omoñe'ẽ ha oiporu, upe ñemongu'e guasu ñanduti roguépe. Upéicha rupi, ko ñemongu'e guasu ojegueroikese opa hendápe, tove tahyapuhatã mbo'ehaokuérape Cataluña, Islas Baleares ha Comunidad Valenciana-pe .

Tekotevéne ojekuaauka ko ñemongu'e guasu, oñemoñepyrúva'ekue jasyporundy 2021-me, oñemboguataha ambue tapicha aty oñomongu'éva tekombó'erehehápe ndive, ha umivahína mokõi mbo'eharakuéra *sindicato* (*Intersindical-CSC* ha *USTEC-STEs*) ha peteĩva temimbo'ekuéra joajuvusu (*Sindicato de Estudiantes de los Países Catalanes*). Islas Baleares avei ojehuhu temomoĩmby oipytyvõva, umivahína *STEI Intersindical*, *Obra Cultural Balear* térã *Instituto de Estudios Ibicencos*. Kóicha, joaju rupive, ojekuaaukave ko tembiapo guasu, ko'ã tapicha aty rupive, omba'apóva heta mbo'ehao ha heta tapicha katupyry tekombó'e rehe omba'apóvape. Avei oñembosako'i acto ha ñomongeta ojekuaauka rekávo ko ñemongu'e, joajúpe ambue tapicha aty ko *territorio* tuichakue javeve. Umi *acto* ha kuartia ojehuhúva ñanduti

Ñe'ẽ jeporu ñemombarete tekombo'épe catalán ñe'ẽ poruharakuéra apytépe. Yvy guivo yvate gotyo ha yvate guivo yvy gotyo

roguépe javeve, ko ñemongu'e rupive ojejerure tapichakuérape omboguapývo héra kuatiañe'e ojekuaaakahápe tekotevêha ojejuereko tapicha herakuã guasúva oiporúvo catalán mitã ha mitã pyahukuéra ohendu haña ichupekuéra ha ojejerurehápe mayma tapicha arandu ha temimoĩmbýpe toñemongu'e ikatu hañuáicha oñemyatyrõ ko ñe'ẽ situ tekombo'épe. Ko ñomongu'e guasu, iporã oje'e, hatã hyapu Hague ha hetaiterei tapicha omboguapy Hague héra, ha'e ko'áña gũarã ohupytypotáma 40.000.

5. Ñe'ẽpaha

Ko jehaipýpe ojechá kuri mba'éichapa Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe omba'apo ñe'ẽ jeporu ñemombaretépe yvy guivo yvate gotyo, tapichakuéra ipyegua 26.000 rasa reheae; upévare oje'ekuaa tetãyguakueraháina ojopýva yvy guivo yvate gotyo ojerure haña toñemoañete catalán ñe'ẽharakuérape *derecho* oikovévo iñe'ẽme. Opa mba'e ojejápo va reheae rohechakuaa mbohapy hendáicha ikatuha ñambohekoresãi ñe'ẽ: ñamboguata jeporekapy jaikuaa rekávo mba'eichaitépa ojejuhuhína pe ñe'ẽ peteĩ ñe'ẽporuha rendápe, oñemboguata tembiapo ikatúva jahechápa oñembohape ñe'ẽ jeporu opaite tapicha aty ha tendápe; ha ñemongu'e guasu ojehesape'a rekávo tetãyguakuérape catalán ñe'ẽ jeporurã.

Tembiapo oñemboguatáva rupive, pu'aka ojejuerekóva oñeñehenduka ha ojejuhupývo ojehekáva ñe'ẽme gũarã ojekohína umi mba'e ojejuhupytýva ha péicha ojehechava'erã. Techapyrãramo, ikatu ojejápo jey umi mba'e oñemboguatava'ekue, ha upe rire toñemboguatajey jeporekapy peteĩ tendápe, tojeporu umi pojoapy ojejorumava'ekue voi, ha tojehecha oñemyatyrõpa umi mba'e ndojejuhu porãiva'ekue. Umi mba'e oñemboguatava'ekue

ojejopy rekávo mburuvichakuérape, ojejesarekonteva'erã ojejápo para'e ojejerure haguéicha.

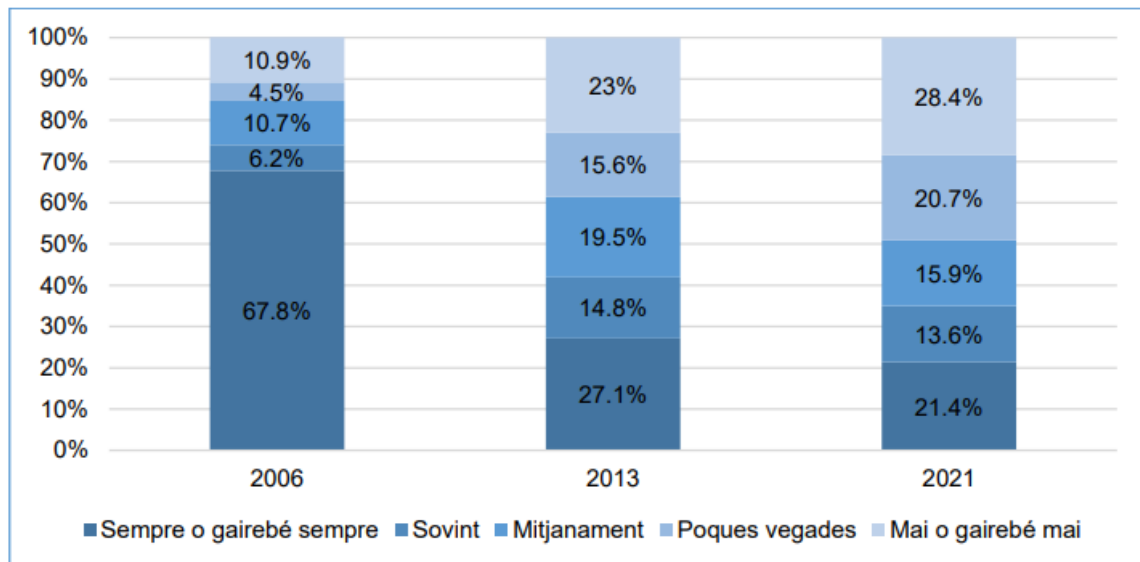
Tembiapoita oñemboguatava'ekue ojejopývo mburuvichakuérape ha ojehecháva hapykuere hegue ikatu ojekuaauka, techapyrãramo, jeporekapy mbo'ehao korapypeguare, oñeñe'ẽha vore 3.1-me. Umi mba'e ohechaukava'ekue Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe ha ojejuhuva'ekue jekuaauka ojejápo kuri 2019-pe, ha oñemyesakã haguéichama, heseae ojehesape'asékuri tetãyguakuérape ijetu'uhahína ko ñe'e jeporu tapicha pyahukuéra apytépe ha oñeporomongu'e ikatu hañuáicha oporohesape'a upe rire, oñemyesakã haguéicha vore 4.3 ("Anína reñemboykese"). Pépe tekotevêne oje'e ary 2021-me, *Sistema Educativo Consejo Superior de Evaluación*, ojejuhúva *Cataluña Generalitat Departamento de Educación* ryepýpe omyasãitaha marandu *encuesta* ojejápo va'ekue 2006, 2013 ha 2021-me temimbo'ekuéra aptyépe oñembyatýva CSASE (2021) rupive ha *conseller de Educación*, Josep González-Cambray, katu oñe'ẽ ha he'i, hetaiterei ary rire, catalán jeporu tapicha pyahukuéra apytépe ikangyeteha, ha upéva ári oñemohenda tembiaporãita jahechápa oñemoambue ko ojejuhuhína.

Marandu ojekuaaaukáva añetehápe oporoipy'apy. Techapyrãramo ikatu ja'e 46,8% umi mbo'ehárante oiporukatuiha catalán hemimbo'ekuéra ndive (2021: 58), ha yma 2006 katu 63,7% va'ekue; péva ohechauka nomboguataihahína upe *inmersión lingüística* oñemohendáva leikuérape. Ko'ã marandúkatu hovatavyvétéma:

Ta'ānga 6

Moõ mevépa ojeporu catalán nde jererére pemboguata jave tembiapo atýpe ambue ne irũnguéra ndive mbo'ehakotýpe.

Gràfic 3.5. “Fins a quin punt s'utilitza el català al teu entorn quan fas activitats en grup amb altres companys dins la classe?”. Percentatges. Onades 2006 (n= 1.369), 2013 (n= 2.552) i 2021 (n= 3.205)

CSASE (2021: 62)

Ojejesarekórema ojehechakuaa temimbo'ekuéra apytépe 21,4% añónte oiporumemeha térã memenunga ko ñe'ẽ iñirũnguéra ndive mbo'ehakotýpe (korapýpe ikatu ojehu ambue mba'ehína, jahecháma haguéicha). Henondépe katu amo 28,4% rupi ndoiporúi araka'eve térã haimete araka'eve, ha 20,7% katu pokãpokãmínte, péva he'ise, haimete mbyte rupi temimbo'ekuéra apytépe sa'i oiporu térã ndoiporuietevoiha ko ñe'ẽ.

Avei oje'eva'erã tuichaitereirasa oguejyha ko ñe'ẽ jeporu, ojehecha rehe papo arýpente 67,8% temimbo'e oiporumemehágui térã memenunga catalán, ojeguejyha 21,4%-pe. Katu ani opyta tesaráipe marandu ojejuhuva'ekue 2013-pe na'iporãmbaihague ha oikoe hague 2006-pe guarégui; upéramo ojejuhu 67,8% mbo'ehakotýpe temimbo'e oiporumeme térã

memenungágui ojehasa hague 27,1%-pe. Katu upéramo guare mba'evete ndojejapói *estado* guive, umi marandu ojepyso maymave resa renondépe katu mba'eteve noñemboguatái ojehapejoko hağua. Ko'áğã, Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe oñemongu'e rire 2019-pe, marandu ojoguanungáva upe 2013-pe ojejuhuva'ekuépe rupive, Cataluña Generalitat ndaikatuvéima ojeku'ako ha omañahína oikóva rehe ha ohechakuaa ijetu'uha ko ñe'ẽ situ ha vokóikema omongu'e tekotevëva'eráva ohapejokóvo ko ojevuhahína. Ojehecha mba'éichapa temimoĩmby Tapicha Aty Ñe'ẽ rehehápe ichagua rembiapo tuichaitereiha oñemombaretévo ñe'ẽ jeporu, tetãyguakuéra apytépe ha avei umi temimoĩmbype, ikatu hağua'icha yvypegua pokatu (tetãygua pyenda) omongu'eyvateguakuérape, amohapópe oguerekopámava pokatu oisãmbyhy

Ñe'ë jeporu ñemombarete tekombo'épe catalán ñe'ë poruhakuéra apytépe. Yvy guivo yvate gotyo ha yvate guivo yvy gotyo

hağua ñe'ë. Ñe'ë rape'apo niko hína añetehápe oñembohekoresãi ha pojoapy oñemombaretekuaa hağua ñe'ë oñemombaretese ñe'ë jeporu, tekotevẽ jeporu, ha oiporukuaa heta ñe'ë rehe maymave osẽ iguata ha ipirégui, ha omba'apóva, jahecháma haguéicha. upépe tetãyguakuéra remimoĩmby heta Katu ñe'ë ñeisãmbyhy ojekopaitenunga mba'e he'i ha ojavokuaa, jaojúpe ha estado remimoĩmby rehe, ha oiméramo ñemongu'e rupive.

Arandukaporupyre

ARACIL, Lluís V. (1965): *Conflicte lingüístic i normalització lingüística en l'Europa nova*, Perpinyà: IRSECE.

CONSELL SUPERIOR D'AVUACIÓ DEL SISTEMA EDUCATIU (2021): *Estudi sociodemogràfic i lingüístic de l'alumnat de 4t d'ESO a Catalunya 2006-2013-2021*. Barcelona: Departament d'Educació. Generalitat de Catalunya. Disponible en línia a: <http://csda.gencat.cat/web/.content/home/arees-actuacio/publicacions/informes-avaluacio/29-informes.pdf>

FISHMAN, Joshua (1991): *Reversing Language Shift: theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages*, Clevedon: Multilingual Matters.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2019): *Els usos lingüístics als territoris de llengua catalana*, Barcelona: Direcció General de Política Lingüística. Disponible en línia a: <https://llengua.gencat.cat/web/.content/documents/publicacions/btpl/arxiu/27-btpl-usos-linguistics-territoris.pdf>

HAUGEN, Einar (1983): "The implementation of Corpus Planning", dins COBARRUBIAS, Juan; FISHMAN, Joshua: *Progress in Language Planning: International Perspectives*, Berlin: Walter de Gruyter, p. 269-289.

MARÍ, Isidor (2016): "Conflicte lingüístic i normalització: conceptes vigents per a les polítiques públiques?", *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 26, p. 219-229.

NINYOLES, Rafael Lluís (1982): *Idioma i prejudici*, Palma: Moll.

PLATAFORMA PER LA LLENGUA (2019a): *Estudi sociolingüístic als patis d'escoles i instituts de zones urbanes de Catalunya*, Barcelona: Plataforma per la Llengua. Disponible en línia: <https://www.plataforma-llengua.cat/que-fem/estudis-i-publicacions/248/estudi-sociolingüístic-als-patis-descoles-i-instituts-de-zones-urbanes-de-catalunya>

PLATAFORMA PER LA LLENGUA (2019b): *Diagnosi de la situació sociolingüística del districte 6è de Sabadell*, Barcelona: Plataforma per la Llengua. Disponible en línia: <https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/arxiu/Diagnosi%20situaci%C3%B3%20socioling%C3%BC%C3%ADstica%20a%20Sabadell.pdf>

PLATAFORMA PER LA LLENGUA (2019c): *La vitalitat del català als establiments comercials del districte 6è de Sabadell*, Barcelona: Plataforma per la Llengua. Disponible en línia: https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/la-vitalitat-del-catala-als-establiments-comercials-del-districte-6e-de-sabadell_1574337450.pdf

PLATAFORMA PER LA LLENGUA (2020): *Diagnosi de la situació sociolingüística de l'Eix Besòs*, Barcelona: Plataforma per la Llengua. Disponible en línia: https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/eix-besos-situacio-sociolingüística-web_1627539732.pdf

PLATAFORMA PER LA LLENGUA (2021): *Estudi sociolingüístic als patis dels instituts públics de Valls*, Barcelona: Plataforma per la Llengua. Disponible en línia: https://www.plataforma-llengua.cat/media/upload/pdf/estudi-patis-instituts-valls-def_1630936241.pdf